

Utjecaj privatizacije javnih službi na društvene nejednakosti

Zečević, Tamara

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:880737>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR ZA JAVNU UPRAVU I JAVNE FINACIJE

TAMARA ZEČEVIĆ

**UTJECAJ PRIVATIZACIJE JAVNIH SLUŽBI NA
DRUŠTVENE NEJEDNAKOSTI**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2023. godina

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR ZA JAVNU UPRAVU I JAVNE FINACIJE

TAMARA ZEČEVIĆ

**UTJECAJ PRIVATIZACIJE JAVNIH SLUŽBI NA DRUŠTVENE
NEJEDNAKOSTI**

DIPLOMSKI RAD

Kolegij: Sociologija javne uprave

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Ksenija Grubišić

Studentica: Tamara Zečević

Izjava o izvornosti

Ja, Tamara Zečević pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima od onih navedenih u radu.

(potpis studenta)

U Zagrebu, srpanj 2023. godine

Sažetak

Glavna svrha ovog rada je provesti istraživanje o stajalištu građana prema učincima privatizacije javnih službi na društvene nejednakosti. Kroz istraživanje naglasak će biti na procjeni utjecaja privatizacije s obzirom na ključne indikatore pristupačnosti, dostupnosti i kvalitete javnih usluga te na ekonomske i socijalne razlike među građanima. Cilj je utvrditi rezultira li privatizacija povećanjem ili smanjenjem društvenih nejednakosti u zdravstvenim, obrazovnim i uslugama javnog prijevoza. Analizom prikupljenih podataka nastoji se ocijeniti utjecaj na pristupačnost navedenih usluga, u kojoj mjeri su postale dostupnije široj populaciji te je li došlo do promjene u kvaliteti usluga nakon prijelaza iz javnog u privatni sektor. Utvrđena stajališta pomoći će identificirati koja područja javnih službi zahtijevaju dodatnu pažnju kako bi se ostvarila ravnoteža između ekonomskih interesa i socijalne pravde u javnim uslugama.

Ključne riječi: privatizacija, društvene nejednakosti, zdravstvo, obrazovanje, javni prijevoz

Sadržaj

1. Uvod.....	1
1.1. Predmet i cilj istraživanja.....	1
1.2. Metodologija istraživanja.....	1
1.3. Struktura rada.....	2
2. Teorijski okvir.....	2
2.1. Koncept javnih službi i uloga u društvu.....	2
2.1.1. EU koncept javnih službi	5
2.2. Privatizacija javnih službi	6
2.3. Pojam društvenih nejednakosti.....	11
3. Povezanost privatizacije i društvenih nejednakosti	15
4. Anketno istraživanje.....	18
4.1. Analiza uvodnog dijela ankete	19
5. Analiza zdravstvenih usluga	21
6. Analiza usluga u obrazovanju	22
7. Analiza usluga javnog prijevoza	26
8. Interpretacija glavnih nalaza istraživanja u kontekstu teorijskog okvira.....	29
9. Zaključak.....	32
LITERATURA.....	33
Popis tablica	36
Anketni upitnik	36

1. Uvod

1.1. Predmet i cilj istraživanja

Istraživanje na temu utjecaj privatizacije javnih službi na društvene nejednakosti usmjereno je na analizu procesa privatizacije koji se odvija u zdravstvu, obrazovanju te komunalnim uslugama odnosno uslugama javnog prijevoza te učinak koji mogu imati na nejednakosti unutar društva.

Predmet istraživanja je proces privatizacije koji podrazumijeva prijenos vlasništva i upravljanja nad tim službama s javnog na privatni sektor te uvid u potencijalne promjene koje uzrokuje u javnim službama odnosno identificirati oblike društvenih nejednakosti koje nastaju kao posljedica tog procesa.

Glavni cilj istraživanja je razumjeti na koji način privatizacija javnih službi može utjecati na društvene nejednakosti u Republici Hrvatskoj, s obzirom da su javne službe djelatnosti čije obavljanje se treba osigurati i kontrolirati radi zadovoljenja općeg interesa. Istraživanje će analizirati kako privatizacija utječe na pristupačnost, dostupnost i kvalitetu javnih usluga, te može li rezultirati povećanjem ili smanjenjem društvenih nejednakosti. U kontekstu privatizacije društvene nejednakosti se odnose na razlike u pristupu i kvaliteti javnih usluga, kao i na ekonomske i socijalne razlike među građanima.

Istraživanje je važno jer će pružiti uvid u važnu temu koja se odnosi na ravnotežu između ekonomskih interesa i socijalne pravde. Društvene nejednakosti predstavljaju izazov za socijalnu pravdu i jednakost, a identifikacija različitih oblika nejednakosti koje nastaju kao posljedica privatizacije može usmjeriti na ona područja koja zahtijevaju posebnu pažnju kako bi se osigurao jednak pristup i kvaliteta usluga za sve građane. Razumijevanje ove teme može pomoći i u oblikovanju politika i strategija, usmjerenih prema izgradnji pravednijeg i inkluzivnijeg društva u Republici Hrvatskoj.

1.2. Metodologija istraživanja

Za potrebe rada provodit će se pregled relevantne literature koja će pomoći u izgradnji teorijske pozadine istraživanja. Istraživanje će se provesti na temelju odabranih indikatora društvenih

nejednakosti, kao što su pristupačnost, dostupnost i kvaliteta javnih usluga te ekonomske i socijalne nejednakosti. Na temelju navedenih indikatora provest će se anketa, kojom će se pružiti uvid u stajalište građana prema privatizaciji provedenoj u javnim službama odnosno javnim uslugama u obrazovanju, zdravstvu i javnom prijevozu. Interpretacijom rezultata ankete i analizom podataka moguće je dublje razumijevanje konteksta, iskustava i stajališta građana prema navedenoj pojavi.

1.3. Struktura rada

Rad se sastoji od devet glavnih poglavlja pomoću kojih će se analizirati i objasniti prethodno navedena tema rada. Razradom prvog, uvodnog dijela objasnit će se tema rada i glavni ciljevi istraživanja utjecaja privatizacije na društvene nejednakosti te važnost i metodologija samog istraživanja. Potom se razrađuje teorijski okvir, a obuhvaća pojam javnih službi i njihovu ulogu u društvu, pojam i objašnjenje privatizacije te objašnjenje pojma društvenih nejednakosti i njezinih glavnih aspekata u kontekstu privatizacije. Naredna poglavlja odnose se na samo istraživanje, odnosno provedbu ankete među građanima. Četvrto poglavlje pružit će uvid u metodologiju istraživanja odnosno njezin opis, ciljeve i uzorak za prikupljanje podataka te analizu uvodnog dijela ankete. Nakon definiranja metodologije, peto, šesto i sedmo poglavlje obuhvatit će analizu prikupljenih anketa te drugih relevantnih podataka za proces privatizacije u javnim službama u zdravstvu, obrazovanju i javnom prijevozu. U osmom poglavlju interpretirat će se glavni nalazi istraživanja o utjecaju privatizacije u skladu s teorijskim okvirom i usporediti stajališta građa s utvrđenim prednostima i nedostacima. Na kraju, deveto poglavlje sadrži zaključak o provedenom istraživanju.

2. Teorijski okvir

2.1. Koncept javnih službi i uloga u društvu

Vizijom socijalne države iz 20. stoljeća javne službe se promatraju kao jedna od tri osnovne komponente, zajedno s državnom upravom i teritorijalnom samoupravom. Glavno obilježje javne službe je obavljanje u općem interesu građana kao i brojnost načina njihovog

osiguravanja, a zajedno s odgovornošću javne vlasti za njihovo obavljanje čini sveobuhvatnost tog pojma.¹

Koncept javnih službi možemo promatrati kao materijalno-teleološki pojam te formalni pojam.

Formalno stajalište određuje pojam javne službe kao one službe čiji nositelj je neki javnopravni subjekt, na temelju toga one dobivaju karakter javne službe. U središtu materijalno-teleološkog stajališta je fundamentalna funkcija i značaj javnih službi u društvu. Javne službe promatraju se kao one aktivnosti i usluge čijim obavljanjem se ostvaruje javni interes, pri čemu su podvrgnute posebnom pravnom režimu.²

Opća podjela javnih službi je na komercijalne ili gospodarske te nekomercijalne ili negospodarske. Prva skupina odnosi se na one službe koje svojim djelovanjem mogu pružiti komercijalne usluge, ali i ostvarivati komercijalne dobiti, organiziraju se kao javna poduzeća u državnom vlasništvu. Drugu skupinu službi čine one koje nemaju za cilj komercijalnu dobit, već su usmjerene na obavljanje svojih djelatnosti temeljem načela jednakosti i solidarnosti za sve građane, a organiziraju se kao javne ustanove.³

Zakon o ustanovama tumači nekomercijalne ili negospodarske javne službe kroz pojam ustanova odnosno određuje pojam javnih ustanova kao pravnih osoba koje trajno obavljaju djelatnosti od javnog interesa, a koje su zakonski određene kao javne službe.

Prema Zakonu o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi, predstavničko tijelo ima ulogu osnivanja javnih ustanova i drugih pravnih osoba koje obavljaju različite djelatnosti od interesa za lokalne ili regionalne zajednice. Te djelatnosti su od interesa za opće dobro i usmjerene su prema zadovoljavanju potreba građana te obuhvaćaju širok spektar javnih usluga. Neke od njih jesu komunalne usluge, zdravstvena skrb, obrazovanje, socijalna skrb, kultura, zaštita okoliša i druga područja koja su od iznimne važnosti za dobrobit svih građana.⁴

U okviru modernizacije hrvatske javne uprave poduzete su brojne mjere, a za proces privatizacije javnih službi ključnom se smatra usvajanje Vladine Strategije reforme državne

¹ Uloga javnih službi u konceptu socijalnih država nove Europe 21. stoljeća, Valentino Kuzelj, 2018., str. 34., 35.

² Borković, I.: Upravno pravo, Narodne novine, 2002, str. 11. Usp. I Krbeč, I.: Upravno pravo, II. knjiga – Organizacija javne uprave, Tisak i naklada jugoslavenske štampe d.d., Zagreb, 1932., str. 13. – 14.

³ Mirko Klarić i Mia Nikolić: Ustrojstvo javnih službi u Europskom pravnom poretku Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 48, 1/2011., str. 89.-102, str. 93.

⁴Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi, NN 33/01, 60/01, 129/05, 109/07, 125/08, 36/09, 36/09, 150/11, 144/12, 19/13, 137/15, 123/17, 98/19, 144/20, čl. 19., čl. 35.

uprave za razdoblje od 2008. do 2011. godine. To razdoblje obilježava provedba privatizacije u brojnim javnim službama, uključujući one od općeg ekonomskog interesa poput opskrbe električnom energijom, opskrbe plinom, telekomunikacije i poštanske službe te usluge javnog prijevoza te izgradnja i upravljanje autocestama. Također, privatizacija se provodila i u neekonomskim službama od općeg interesa poput socijalne skrbi, zdravstva i zdravstvenog osiguranja, obrazovanja, komunalnih djelatnosti, kulture i slično. S ciljem veće učinkovitosti, kvalitete i pristupačnosti javnih usluga za građane, razvijeni su različiti načini uključivanja privatnog sektora u pružanje takvih usluga poput koncesija, delegacija, povjeravanje usluga privatnim subjektima, javna nabava lokalnih usluga te javno privatno partnerstvo. (Koprić I., 2016.)

Đerđa (2006. Str. 86.) objašnjava važnost i popularnost koncesija kao uspješnog oblika povjeravanja javnih usluga i izvođenja javnih radova privatnim osobama te naglašava da su postale osnovni model za pružanje javnih usluga u različitim sektorima. Također, koncesije omogućavaju korištenje prednosti i resursa privatnog sektora kako bi se poboljšale javne usluge, a time osiguravaju ekonomski razvoj i dobrobit građana.

U kontekstu privatizacije javnih službi, koncesije mogu predstavljati jedan od načina na koji se privatni sektor uključuje u pružanje javnih usluga koje su ranije bile u potpunosti u nadležnosti javnog sektora. Ovime se otvara mogućnost da privatni partneri preuzmu odgovornost za upravljanje i pružanje javnih usluga na temelju koncesijskog ugovora. Zakon kojim se uređuje područje koncesija propisuje da koncesijski ugovor mora osigurati pružanje javnih usluga u skladu s javnim interesom odnosno postavlja zahtjeve za pristupačnost, kvalitetu i sigurnost usluga koje će biti pružene građanima. Zakon o koncesijama također određuje predmet koncesija, koji može biti iz različitih područja odnosno za različite djelatnosti, a neke od najčešćih su energetika, zaštita okoliša, pružanje usluga u javnom prijevozu, medijske usluge televizije i radija i sl.

U članku šestom Zakona definirane su obveze davatelja koncesije prilikom provedbe postupka koncesije, u skladu s načelima koja se primjenjuju u kontekstu prava EU i Republike Hrvatske. Davatelj koncesije mora poštivati načelo slobode kretanja robe te slobode poslovnog nastana i pružanja usluga, kako bi se osigurao jednak pristup tržištu za sve gospodarske subjekte. Naglašava i važnost načela učinkovitosti kojim se upućuje na uspješan postupak postupak dodijele koncesije s ciljem ostvarivanja najboljih ishoda za građane i gospodarstvo. Ostala

načela odnose se na zabranu diskriminacije, uzajamno priznavanje, razmjernost i transparentnost.

2.1.1. EU koncept javnih službi

Europska unija ne poznaje pojam javnih službi, već se u kontekstu EU javljaju dvije važne kategorije javnih usluga, službe od općeg interesa te službe od općeg gospodarskog interesa. Službe od općeg interesa podrazumijevaju usluge koje se smatraju temeljnim za dobrobit društva i građana, ali ne moraju imati izravni ekonomski cilj. Tu ubrajamo usluge od javnog interesa kao što su zdravstvo, obrazovanje, socijalna skrb, javni prijevoz, vodoopskrba i komunalne usluge. Takve usluge organizirane su kao javne službe i podliježu posebnom pravnom režimu s ciljem postizanja njihovog kvalitetnog i pristupačnog obavljanja u skladu s načelom solidarnosti. Službe od općeg gospodarskog interesa također se smatraju uslugama koje su izrazito važne za dobrobit društva i građana, ali imaju i ekonomske ciljeve, točnije cilj postizanja ekonomske održivosti. Obuhvaćaju usluge kao što su energetika, telekomunikacije, prijevoz i poštanske usluge te mogu biti organizirane kao javne službe ili mogu biti liberalizirane kako bi se otvorio prostor za konkurenciju i sudjelovanje privatnog sektora.(Klarić, Nikolić, 2011.)

Bijela knjiga, pod izrazom obveze javnih službi, smatra posebne zahtjeve kojima se ostvaruju ciljevi od javnog interesa, a rasprava o Zelenoj knjizi potvrdila je važnost takvih službi i njihovu ulogu kao jednog od temeljnih struktura europskog modela društva. Također, postoji opća suglasnost o potrebi osiguravanja usluga od općeg interesa visoke kvalitete i njihove dostupnosti u financijskom smislu.⁵

Zelena knjiga Europske Komisije oblikovala je skup temeljnih obveza ili načela za službe od općeg interesa, a tu ubrajamo univerzalnost usluge, kontinuitet, kvalitetu usluga, pristupačnost te zaštita korisnika i potrošača.

Koncept univerzalne usluge odnosi se na skup zahtjeva kojima će se osigurati pravo svakom građaninu na pristup određenim uslugama kojima se ostvaruje opći interes, a obveza univerzalnosti jamči svim građanima pristup uslugama po pristupačnoj cijeni uz zadržavanje potrebne razine kvalitete usluga. Načelo kvalitete usluga odnosi se na postavljanje standarda i

⁵ Bijela knjiga Europske unije o službama od općeg interesa (2004.) prijevod 1. dio, str. 36., 39.

provedbu nazora kako bi se osigurala visoka razina kvalitete javnih usluga koje su od ključne važnosti za opću dobrobit građana i društvenu koheziju. Stoga je važno definirati standarde kvalitete, a prema Europskoj Uniji navedeni standardi kvalitete mogu obuhvaćati različite aspekte usluga, poput sigurnosti, pouzdanosti, transparentnosti, pokrivenosti područja i zaštite od prekida usluga. Također, i države članice mogu uspostaviti takve standarde te ih provoditi i nadzirati njihovo poštivanje od strane pružatelja usluga. U zakonodavstvu Europske unije, najrazvijenija regulacija kvalitete može se pronaći u sektorima poštanskih usluga i elektroničkih komunikacija. Koncept pristupačnosti zahtijeva da se usluge od općeg gospodarskog interesa pružaju po pristupačnim cijenama kako bi svima bile dostupne, a time se postiže ekonomska i socijalna kohezija unutar društva. Prilikom određivanja kriterija pristupačnosti cijena usluga posebnu pažnju treba posvetiti potrebama i financijskim kapacitetima ranjivih i marginaliziranih skupina u društvu. Posljednje načelo odnosi se na zahtjev za zaštitom kupaca i korisnika usluga, a Komisija identificira usluge od općeg interesa kao područje politike u kojem je potrebno osigurati visoku razinu zaštite potrošača. Ključni aspekti ovog načela su dobra kvaliteta usluge, zaštita i sigurnost usluga, transparentnost, postojanje regulatornih tijela i slično.⁶

2.2. Privatizacija javnih službi

U kontekstu privatizacije i promjena u pružanju javnih usluga možemo govoriti o dva pojma čije značenje se odnosi na uključivanje privatnog sektora u pružanje javnih usluga. Prvi pojam je privatizacija, a definira se kao proces promjene vlasničke strukture pružatelja javnih usluga koje su prethodno bile u javnom vlasništvu. Radi se o prodaji vlasničkog udjela u poduzećima ili organizacijama koja su pružala javne usluge odnosno o prepuštanju određene službe u potpunosti ili djelomično mehanizmu tržišta. Kada javna vlast prepušta pružanje određene javne usluge privatnom sektoru možemo govoriti o javno-privatnom partnerstvu, koncesijama i vanjskom ugovaranju te kupovini od privatnog sektora odnosno javnoj nabavi. Pojam komercijalizacije se odnosi na pretvaranje javnih usluga koje su prije bile financirane iz javnih sredstava u usluge koje korisnici plaćaju. Ideja komercijalizacije je preusmjeriti sve ili dio

⁶ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES Brussels, 21.5.2003 COM(2003) 270 final GREEN PAPER ON SERVICES OF GENERAL INTEREST, 50.-63.

troškova pružanja usluga na same korisnike, a najčešće se javlja u zdravstvu, obrazovanju i različitim komunalnim uslugama, gdje korisnici plaćaju određene naknade i pristojbe kako bi sudjelovali u troškovima. Ovaj koncept ima za cilj smanjiti financijski teret javnog sektora i povećati odgovornost korisnika za troškove tih usluga, uz istovremeni rast učinkovitosti i kvalitete usluga. Važno je naglasiti da provedbom privatizacije pružatelja usluge javna vlast zadržava odgovornost za njezino funkcioniranje.⁷

Privatizacija u Hrvatskoj počela je 1990.-ih godina te se odvijala u četiri faze koje su imale za cilj transformirati gospodarstvo i prenijeti vlasništvo nad državnim tvrtkama u privatne ruke. Svaka faza donijela je različite pristupe i politike privatizacije.

Prva faza privatizacije u Hrvatskoj započela je uvođenjem Zakona o pretvorbi, koji je omogućio pretvaranje društvenih poduzeća u privatna. Pretvorba se provodila putem prodaje cijelog ili dijela poduzeća, ulaganjem kapitala ili prijenosom dionica i udjela bez naknade. Naglasak je bio na sudjelovanju zaposlenika u procesu, dok se manje pažnje posvećivalo prihodima za državni proračun. Prodaja poduzeća menadžmentu i zaposlenima olakšala je provedbu privatizacije, ali je model suočen s raznim izazovima u pogledu ekonomskih, političkih i socijalnih interesa. Unatoč nekim promjenama i dopunama zakona, ti problemi nisu bili potpuno riješeni.

Druga faza privatizacije obuhvaćala je ona poduzeća koja nisu samostalno obavila pretvorbu do roka koji im je bio postavljen Zakonom o pretvorbi. Ta poduzeća su bila prenesena pod nadzor Hrvatskog fonda za privatizaciju i Mirovinskog fonda, koji su koristili različite metode privatizacije, uključujući prodaju na javnim dražbama na Zagrebačkoj burzi, prikupljanje ponuda od domaćih i stranih ulagača te izravnu prodaju bez dražbi ili prikupljanja ponuda. Privatizacija se smatrala dijelom gospodarske i razvojne strategije i politike prema Zakonu o privatizaciji iz 1996. godine i obuhvatila je poduzeća u vlasništvu fondova, pri čemu bila isključena poduzeća poput INA-e, HEP-a, HŽ-a, HRT-a i sl., za čiju privatizaciju Vlada mora osigurati posebna sredstva i mjere. Međutim, veći dio velikih poduzeća ostao je u državnom vlasništvu i nije prošao ozbiljna restrukturiranja, što je negativno utjecalo na gospodarske pokazatelje zemlje, a ciljevi bržeg ekonomskog rasta, stvaranja novih radnih mjesta, smanjenje javnog duga i dr. nisu bili ostvareni.

⁷ Doc. dr. sc. Vedran Đulabić, Promjene suvremenog javnog sektora, dostupno na: https://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/Djulabic_Promjene-javnog-sektora%5B1%5D.pdf

Treća faza privatizacije obilježena je donošenjem Zakona o privatizacijskim investicijskim fondovima kojim je omogućena masovna privatizacija besplatnom dodjelom dionica određenim kategorijama društva. Provedena je kuponska privatizacija te je oko 240.000 stanovnika, pogođenih ratnim događajima, dobilo besplatno dionice koje su činile otprilike 50% portfelja Fonda, no kvaliteta portfelja je bila upitna jer je većina tvrtki s liste za kuponsku privatizaciju bila nelikvidna, kao i ponuđene dionice. Privatizacija je primarno bila politički motivirana i njezini financijski učinci su upitni, a očekivani ciljevi, poput priljeva stranog kapitala i povećanja konkurentnosti, nisu u potpunosti ostvareni.

Četvrtu fazu privatizacije obilježava prijelaz poslova privatizacije, restrukturiranja i sanacije pravnih osoba te nadzor zakonitosti rada s Hrvatskog fonda za privatizaciju na Ministarstvo gospodarstva, temeljem zakona o djelokrugu rada ministarstava Republike Hrvatske iz godine 1999. Time nova vlast preuzima rizik privatizacije, odnosno gospodarske, institucionalne i političke rizike, a državna imovina se konsolidira u Hrvatskom fondu za privatizaciju, koji sastavlja jedinstveni državni portfelj dionica. Vlada i Ministarstvo financija imaju ključnu ulogu u velikim privatizacijskim projektima, a Fond za privatizaciju i dalje nije nadležan za najveće privatizacijske projekte. Također, Vlada najavljuje privatizaciju državnih poduzeća, poput HEP-a, INA-e, HŽ-a, brodogradilišta i velikih agroindustrijskih tvrtki, kako bi se riješila većina tvrtki u državnom vlasništvu.⁸

⁸ M. GREGUREK: Stupanj i učinci privatizacije u Hrvatskoj 156 EKONOMSKI PREGLED, 52 (1-2) 155-188 (2001), str. 156.-164.

Tablica 2.2.1. Stavovi hrvatske javnosti o privatizaciji (do 2000. godine)⁹

Tablica 2. Stavovi hrvatske javnosti o privatizaciji (do 2000. godine)⁶⁹

Varijable	Obilježje	%
Opće zadovoljstvo privatizacijom (n=1000)	Potpuno zadovoljstvo	1.4
	Djelomično zadovoljstvo	16.9
	Djelomično nezadovoljstvo	21.6
	Potpuno nezadovoljstvo	46.8
	Ne mogu ocijeniti	13.3
Mišljenje o pravednim vlasnicima (n=1001)	Samo radnici privatiziranih poduzeća	50.0
	Samo direktori privatiziranih poduzeća	1.7
	Svi građani Hrvatske	25.9
	Država i različiti državni fondovi	4.7
	Netko drugi	3.5
	Ne mogu ocijeniti	14.2
Mišljenje o pravednom modelu (n=998)	Besplatna podjela svim građanima	23.0
	Prodaja domaćim ulagačima	16.8
	Prodaja stranim ulagačima i slično	4.8
	Kombinacija prodaje i podjele	38.9
	Ne mogu ocijeniti	16.4

Prema tablici 2.2.1. prikazano je opće nezadovoljstvo hrvatske javnosti procesom privatizacije. Građani nisu podržali način provedbe privatizacije te je prema njihovom mišljenju distribucija vlasništva trebala biti podijeljena ili uz popust prodana radnicima tih poduzeća i svim građanima, umjesto prodaje direktorima privatiziranih poduzeća ili političkim elitama. Treba naglasiti da je prema drugim istraživanjima, s obzirom na socioekonomski status građana, srednji stalež osobito izrazio nezadovoljstvo privatizacijom. Također, utvrđene su i određene nepravilnosti i primjeri zlouporabe u privatizaciji, što se odrazilo na stajalište građana prema kojem samo 15% njih smatra da su privatizirana poduzeća uspješnija od onih u društvenom /državnom vlasništvu.

Široko rasprostranjeno negativno poimanje procesa privatizacije potvrđuju rezultati empirijskih istraživanja, a ono proizlazi iz nekoliko čimbenika. Ključni čimbenici uključuju

⁹ Šokčević Šimo, Dugalić Vladimir (2007.), PRIVATIZACIJA DRUŠTVENOG / DRŽAVNOG VLASNIŠTVA – (NE)USPJELI TRANZICIJSKI PROCES? Socijalno-etička prosudba, Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Đakovo, Hrvatska: str. 130.

izbor modela privatizacije i institucionalni okvir (zakonski okvir) u kojem je provedena privatizacija. Tijekom vladavine vladajuće stranke (od 1990. do 2000. godine), koja je imala apsolutnu većinu u Saboru, postojalo je uvjerenje da ona reprezentativno zastupa mišljenje stanovništva, no to nije bilo točno. Takva politička situacija rezultirala je nedostatkom opsežnih javnih rasprava o izboru modela privatizacije, te su odabrani modeli i pristupi koji su odgovarali vladajućoj stranci. Naknadni legitimitet takve politike mogao je biti stečen postizanjem dobrih rezultata, no rezultati te privatizacijske politike bili su izrazito loši. Nadalje, mnogi gospodarski stručnjaci istaknuli su ozbiljan problem preferiranja određenih skupina kupaca na štetu drugih.

Koncept regulatorne države i novog javnog menadžmenta (NJM) dominantan su pristup u javnoj upravi i javnom sektoru te imaju značajan utjecaj na promjene u javnom sektoru koje se događaju kao odgovor na negativne aspekte javnih usluga u pogledu efikasnosti i kvalitete u Republici Hrvatskoj. Ovi pristupi naglašavaju smanjenje države i javne uprave te povećanje učinkovitosti, odgovornosti i kvalitete javnih usluga.¹⁰

Također, klasični model javnog menadžmenta zagovara nekoliko skupina mehanizama koji naglašavaju odnos prema građanima i podizanje kvalitete javnih usluga koje isporučuje javni sektor. Sve se više ističe i potreba suradnje između pružatelja i korisnika javnih usluga, neovisno o tome je li konačni pružatelj usluge javni ili privatni subjekt. Uvođenje tržišnih načela i uključivanje privatnog sektora nastoji se primijeniti u djelatnostima socijalnih službi, poput socijalne skrbi, upravljanja domovima za starije i nemoćne, ali i u gospodarskim javnim službama koje uključuju upravljanje javnim prometnicama, željeznički promet i poštanske službe. Da bi se uveli takvi mehanizmi u pružanje različitih vrsta javnih usluga, klasični model javnog menadžmenta koristi nekoliko uobičajenih instrumenata kao što su privatizacija, suradnja između javnog i privatnog sektora kroz JPP, vaučere koji su orijentirani na vanjske pružatelje te vanjsko ugovaranje.¹¹

Uz utjecaj NJM, treba naglasiti i važnost europeizacijskih i modernizacijskih reformi javne uprave, odnosno usvajanje europskog koncepta službi od općeg interesa. Temeljem takvih

¹⁰ Kettl, D. F. (2006) Public Bureaucracies. U: Rhodes, R.A.W., Binder, S.A., Rockmann, B.A. (eds.) The Oxford Handbook of Political Institutions. Oxford, New York: Oxford University Press., str. 376.

¹¹ MOGUĆNOSTI I RIZICI PRIMJENE TRŽIŠNIH INSTRUMENTATA U JAVNOJ UPRAVI doc. dr. sc. Vedran Đulabić, 7. FORUM ZA JAVNU UPRAVU Friedrich Ebert Stiftung i Institut za javnu upravu, Zagreb, 11. lipnja 2014, str. 13., 14.

reformi provode se politike za autonomnu regulaciju ekonomskih službi te bolju kvalitetu nekomercijalnih službi od općeg interesa, a javljaju se u obliku liberalizacije, komercijalizacije i privatizacije javnih službi.¹² Liberalizacija podrazumijeva stvaranje sektorskog tržišta u kojem se određene javne usluge osiguravaju putem tržišnog natjecanja i kupnje. To znači da se usluge kao što su poštanske, zdravstvene, telekomunikacijske, usluge javnog prijevoza, obrazovne i druge, pružaju na tržištu, gdje građani postaju kupci tih usluga. Pored tradicionalnih javnih organizacija, nove usluge također mogu pružati privatni akteri koji ulaze na tržište. Privatizacijom, dosad javne organizacije, često državni monopolisti, prelaze u privatno vlasništvo putem kupoprodaje. Nakon uspješne privatizacije, na spomenutom tržištu natječu se samo privatni subjekti, a njihovo ponašanje reguliraju nezavisna tijela i agencije. Komercijalizacija, s druge strane, znači da se javne usluge naplaćuju po punoj tržišnoj cijeni, a njihovi korisnici postaju zapravo konzumenti tih usluga.¹³

2.3. Pojam društvenih nejednakosti

Nejednakost je univerzalan fenomen koji ovisi o individualnim karakteristikama i javlja se u samim počecima razvoja ljudskih zajednica, ali i u kompleksnim postindustrijskim društvima.¹⁴

U svim društvima postoje društvene nejednakosti koje se manifestiraju u različitim oblicima. Ove nejednakosti proizlaze iz različitih čimbenika, kao što su spol, rod, zdravstveni i socijalni uvjeti, ekonomska moć, rase, nacionalna i vjerska pripadnost, obrazovanje, ugled, zanimanje i drugi. Nastanak društvenih nejednakosti proizlazi iz dinamičnih odnosa među pojedincima, društvenim grupama i institucijama, koji se temelje na formalnim i neformalnim pravilima. Neravnomjerna raspodjela resursa i nejednaka dostupnost prilika i prava imaju značajan utjecaj na društveni položaj pojedinaca ili skupina.¹⁵

¹² Dr.sc. Ivan Koprić UDK: 35.071(497.5:4EU) 339.923:061.1>(4), veljača 2014., Izlaganje na znanstvenom skupu, PRILAGODBE HRVATSKE JAVNE UPRAVE EUROPSKIM STANDARDIMA, str. 33., 34.

¹³ REGULACIJA SLUŽBI OD OPĆEG INTERESA, Ivan Koprić, dostupno na: https://www.academia.edu/11381287/Regulacija_slu%C5%BEbi_od_op%C4%87eg_interesa

¹⁴ Zrinščak, S., Kregar, J., Sekulić, D., Ravlić, S., Grubišić, K., Čepo, D., Petričušić, A. i Čehulić, M.; Opća sociologija s uvodom u sociologiju prava; Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu (2020), STR. 237.

¹⁵ Sociologija, Z. Bošnjak, B. Filošević, M. Hajdarović, D. Ledić Begonja et. al., dostupno na: <https://hr.izzi.digital/DOS/10959/10960.html>

Društvene nejednakosti i socijalna stratifikacija predstavljaju dva važna aspekta u društvu koja su međusobno povezana, ali ipak imaju različite uloge i koncepte.

Društvene nejednakosti označavaju razlike u pravima, prilikama i resursima među različitim pojedincima ili skupinama u društvu. One ukazuju na činjenicu da neki ljudi imaju bolje šanse i mogućnosti za uspjeh, dok se drugi suočavaju s neravnotežom i nepravdom u pristupu tim resursima. Društvene nejednakosti mogu biti posljedica različitih čimbenika, uključujući ekonomski status, obrazovanje, spol, etničku pripadnost i drugo. Kada postoji nepravilna raspodjela ovih resursa, to može dovesti do nepravde i stvaranja disbalansa u društvu. S druge strane, pojam socijalne stratifikacije označava organizaciju društva u različite slojeve ili klase na temelju određenih kriterija poput ekonomske moći, obrazovanja, društvenog položaja i sl. Time se društvo organizira u hijerarhijski sustav, koji omogućuje razumijevanje društvene strukture i načina na koji su ljudi razvrstani unutar nje. Važno je napomenuti da postojanje društvenih nejednakosti neizbježno pridonosi formiranju socijalne stratifikacije. To znači da postojanjem razlika u pravima, prilikama i resursima često dovode do stvaranja društvenih klasa i slojeva. Upravo zbog ovih nejednakosti egalitarno društvo, koje bi se temeljilo na potpunom izostanku razlika u resursima i društvenom položaju, nije ostvarivo. Potpuna jednakost u društvu nije realna, no socijalne politike, zakoni i regulacije mogu biti usmjerene na poboljšanje raspodjele resursa, moći i ugleda kako bi se postigla veća ravnoteža, smanjile društvene nejednakosti i izgradilo pravednije društvo.¹⁶

Göran Therborn (2013) proveo je detaljno istraživanje o rastućim društvenim nejednakostima, njihovoj dinamici te njihovim društvenim posljedicama. Smatra da je porast društvenih nejednakosti ključno područje za istraživanje u suvremenim društvima. U svom istraživanju analizira tri osnovna elementa.

Prvi element analize odnosi se na proučavanje nejednakosti među različitim skupinama u društvu koje postaju životno ugrožavajuće. Takve nejednakosti skraćuju životni vijek i otežavaju život ljudima. Važno je naglasiti da se ove pojave ne javljaju samo u postkomunističkim zemljama, već i u razvijenim zemljama zapadnog svijeta.

Drugi element analize odnosi se na društvene posljedice koje proizlaze iz društvenih nejednakosti. Povećava se socijalna isključenost određenih grupa, često onih koje su na dnu stratifikacijske ljestvice. Razlike među tim grupama dovode do raspadanja društva na

¹⁶ Dr. Braco Kovačević, Sociologija, Pravni fakultet-Centar za publikacije Banjaluka, 2006., str. 34.-36.

međusobno nekomunicirajuće dijelove. Također, ističe se da društvene nejednakosti imaju utjecaj na kvalitetu demokracije. Bogatije društvene skupine utječu na političku vlast kako bi njihove potrebe bile zadovoljene, dok potrebe siromašnijih i socijalno isključenih skupina često ostaju nezadovoljene.

Treći element analize obuhvaća tri osnovna tipa društvenih nejednakosti: životne nejednakosti, egzistencijalne i nejednakosti dostupnih resursa. Životne nejednakosti odnose se na različite stope smrtnosti i očekivani životni vijek. Egzistencijalne nejednakosti obuhvaćaju skupine kao što su imigranti, etničke manjine, osobe s invaliditetom i pripadnici LGBT zajednice, čija autonomija, sloboda i mogućnost razvoja su otežane. Nejednakosti dostupnih resursa odnose se na pojedince i skupine kojima je uskraćen jednak pristup resursima poput obrazovanja i bogatstva koji bi im omogućili jednake šanse. Sva tri tipa nejednakosti važno je promatrati zasebno, ali isto tako treba uzeti u obzir i njihov međusobni odnos i interakciju.¹⁷

U kontekstu javnih usluga, načelo jednakosti i načelo nediskriminacije imaju ključnu ulogu u borbi protiv društvenih nejednakosti. Navedena načela podrazumijevaju jednak pristup javnim uslugama, tako Zakon o zaštiti prava pacijenata u članku 2. jamči opće i jednako pravo korištenja usluga kvalitetne i kontinuirane zdravstvene zaštite koja se provodi u najboljem interesu pacijenta, a i Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju u članku 19. jamči pravo na zdravstvenu zaštitu pod jednakim uvjetima za sve osigurane osobe. Usluge odgoja i obrazovanja u osnovnoj i srednjoj školi temelje se na jednakosti obrazovnih šansi za sve učenike odnosno pravima učenika na jednake uvjete i kvalitetu obrazovanja, prema Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (čl. 4., st. 2.).

U borbi protiv društvenih nejednakosti bitan element čini i sprječavanje diskriminacije. Ključan je Zakon o suzbijanju diskriminacije, kojim se osigurava zaštita i promicanje jednakosti kao najviše vrednote ustavnog poretka te uređuje zaštitu od diskriminacije na bilo kojoj osnovi, uključujući i područje pristupa javnim uslugama. U članku 8. uređuje postupanje državnih, lokalnih tijela i pravnih osoba s javnim ovlastima u skladu s načelom zabrane diskriminacije u području rada, obrazovanja, znanosti, socijalne sigurnosti, zdravstvene zaštite, javnog informiranja i sl.

Za smanjenje društvenih nejednakosti ključna je i socijalna inkluzija. Zakon o socijalnoj skrbi naglašava socijalnu inkluziju kao glavni cilj i vrijednost u pružanju socijalnih usluga. U članku

¹⁷ Zrinščak, S., Kregar, J., Sekulić, D., Ravlić, S., Grubišić, K., Čepo, D., Petričušić, A. i Čehulić, M.; Opća sociologija s uvodom u sociologiju prava; Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu (2020), str. 276.- 278.

8. Zakona ističe se važnost podrške korisnicima usluga, posebno onima u teškoćama, marginaliziranim skupinama i socijalno isključenim pojedincima, s ciljem sprječavanja njihove izolacije i isključenosti iz društvenog života.

EU također naglašava važnost borbe protiv društvenih nejednakosti iz nekoliko ključnih razloga. Smatra da postojeće nejednakosti mogu narušiti povjerenje građana u EU kao pokretača društvenog napretka i dovesti do političke i društvene nestabilnosti. Smanjenje društvenih nejednakosti nije samo pitanje suzbijanja siromaštva ili promicanja konvergencije među državama članicama, već i ključni preduvjet za postizanje gospodarskog oporavka, stvaranje dostojanstvenih radnih mjesta, socijalne kohezije i zajedničkog blagostanja. Važno je i promicanje pravednije i stabilnije demokracije, zajamčeno jednako postupanje bez dvostrukih standarda i sprječavanje populizma, ekstremizma i ksenofobije kako bi EU dobila podršku svojih građana. Postoje obveze koje EU, u skladu s Ugovorima, mora ispuniti u pogledu promicanja blagostanja svojih građana, ostvarivanja pune zaposlenosti i društvenog napretka, te zaštite socijalne pravde i jednakosti među spolovima i građanima različitih socioekonomskih pozadina. Također, EU treba podržavati međugeneracijsku solidarnost, zaštitu prava djeteta te osigurati socijalnu uključenost svih pojedinaca koji se nalaze u nepovoljnom položaju ili su marginalizirani. Ističe se da dosadašnji pristup u okviru Europskog semestra nije dovoljno naglasio ostvarivanje ciljeva vezanih uz društveni napredak i socijalnu pravdu te smanjenje društvenih nejednakosti te apelira na Komisiju da poboljša proces koordinacije politika kako bi se bolje pratili i spriječili negativni trendovi koji mogu povećati nejednakosti i ugroziti socijalni napredak, te da se uvedu preventivne i korektivne mjere kad god je to potrebno.

Nadalje, ističe se potreba za posebnim politikama usmjerenim na borbu protiv gospodarskih nejednakosti kako bi se osigurao pozitivan, dugoročan i održiv gospodarski rast, što bi dugoročno smanjilo trend društvenih nejednakosti na strukturnoj razini.¹⁸

¹⁸ IZVJEŠĆE o borbi protiv nejednakosti kao sredstvu za poticanje otvaranja radnih mjesta i rasta 30.10.2017 - (2016/2269(INI)), Uspostava koordinacije europske politike za borbu protiv nejednakosti, točke 1.-6., dostupno na: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0340_HR.html

3. Povezanost privatizacije i društvenih nejednakosti

Privatizacija i njezine prednosti i nedostaci imaju dublji i dugoročniji utjecaj na građane. Smatra se da privatizacija može potencijalno donijeti poboljšanja u gospodarstvu i uslugama, no njeni negativni aspekti mogu imati ozbiljne posljedice na socijalnu stabilnost i ekonomsku jednakost građana.

Primjena tržišnih mehanizama u okviru javnih službi može se negativno odraziti na društvo i produbljivanje društvenih nejednakosti. Primjena tržišnog pristupa potiče konkurenciju među pružateljima javnih usluga i vrlo često se može odraziti negativno na radničke uvijete i životne standarde zaposlenika. Također, privatizacija temeljnih javnih službi može uzrokovati eroziju društvenih vrijednosti na kojima se temelji javni sektor kao što su univerzalnost i kvaliteta javnih usluga. Provedena istraživanja u SAD-u pokazuju efekte privatizacije odnosno vanjskog ugovaranja obavljanja javnih službi na koncept društvene jednakosti. Krajnji korisnici javnih usluga odnosno građani, mogu osjetiti teret smanjenja kvalitete i dostupnosti tih usluga uslijed privatizacije, a odražava se kroz mogućnost privatnih subjekata za uvođenje novih naknada ili povećanje postojećih naknada za javne usluge. Time se narušava načelo univerzalnosti javnih usluga za sve građane bez obzira na njihovu ekonomsku podlogu, ali i smanjuje dostupnost tih usluga posebno onim skupinama građana na dnu društvene ljestvice. Nadalje, na produbljivanje društvenih nejednakosti utječu i već navedena smanjivanja plaća i drugih primanja zaposlenih kod privatnih subjekata kojima je povjereno obavljanje javne službe.

Istraživanja pokazuju i pozitivne efekte primjene tržišnih mehanizama u javnom sektoru. Konkurencija među pružateljima usluga stvara mogućnost izbora za korisnike javnih službi, no postojanje natjecanja i mogućnost izbora između više ponuđača ne dovode nužno do povećanja kvalitete usluga. Građani biraju one opcije koje najbolje odgovaraju njihovim potrebama, a tržišni pristup može potaknuti privatne pružatelje usluga na ulaganje dodatnog napora kako bi privukli i zadržali korisnike njihovih usluga. Također, može ih potaknuti na pružanje kvalitetnijih usluga, koje će biti usmjerene na potrebe i preferencije građana i time se istaknuti od konkurencije.¹⁹

Krbec (1999.) naglašava kako su privatne škole relativno nov sudionik djelovanja u sustavu obrazovanja, no namjere i težnje osnivača takvih škola se postupno prihvaćaju i promatraju

¹⁹ Vedran Đulabić, Jasmina Džinić, Romea Manojlović, Utjecaj instrumenata javnog menadžmenta na odnose građana i uprave, Pregledni znanstveni rad, Institut za javnu upravu www.iju.hr, veljača 2017: str. 445.- 447.

njihove obrazovne programe kao jedan oblik društvene inovacije. Motivi i vrijednosne orijentacije privatnih škola usmjerene su prema obrazovanju kao "proizvodu" koji se nudi korisnicima (obrazovnih) usluga. Primjena privatizacijskog modela u sustavu obrazovanja ovisi o ekonomskoj sposobnosti, motivaciji osnivača obrazovnih institucija s jedne strane, te mogućnostima javne podrške s druge strane. Kako bi se ostvarili ciljevi obrazovanja, privatne škole zahtijevaju regulaciju radi ostvarivanja jednakosti obrazovnih mogućnosti, ali se javlja i pitanje javne financijske podrške za privatno obrazovanje u Hrvatskoj. Razmatraju se mehanizmi potpore roditeljima čija djeca pohađaju privatne škole, a koncentriraju se oko dva modela privatizacije u obrazovanju. Prvi model se odnosi na prijenos obrazovnih usluga s javnih na privatne ustanove putem koncesija i to pod kontrolom i uvjetima koje određuje država kako bi osigurala kvalitetu i jednakost. Drugi model koji bi potencijalno mogao postići ravnotežu između javnog i privatnog obrazovanja te osigurao jednakost pristupa i kvalitete obrazovanja za sve učenike je model obrazovnih vaučera. Putem vaučera obitelji bi dobivale novčani iznos za pokrivanje troškova školarine. Prema Vrclj (2018) javno obrazovanje se opisuje kao sustav koji osigurava jednaku dostupnost svima, financiran je javnim sredstvima i pod nadzorom je odgovarajućih institucija javne vlasti. S druge strane, privatne škole definiraju kao institucije s dugom poviješću koje ovise o financiranju pojedinaca. Za privatne škole se i danas javljaju pitanja vezana uz njihovu funkciju te predstavljaju li one novu predodžbu kvalitete ili su i dalje primarno dostupne uglavnom bogatijim slojevima društva. Kregar (2009.) govori o promjenama u području visokog obrazovanja koje su nastale kao posljedica privatizacije i komercijalizacije. Naglašava kako prijelaz na tržišni pristup obrazovanju dovodi do percepcije obrazovanja kao tržišnog proizvoda koji zahtjeva dobru financijsku podlogu. Cijene školovanja pri privatnim visokoobrazovnim institucijama mogu negativno utjecati na pristup obrazovanju za niže slojeve društva, a javlja se i pitanje smanjenja kvalitete obrazovanja. Komercijalizacija može uzrokovati pad kvalitete ako se težnje sa pružanja kvalitetnog obrazovanja preusmjere na privlačenje studenata radi profita.

Položaj društvenih skupina na društvenoj ljestvici značajno utječe na njihovo zdravstveno stanje, ali i pristup uslugama zdravstvene zaštite. Razlike u zdravlju i uslugama zaštite zdravlja koje se javljaju među društvenim skupinama zbog njihovih nejednakosti nazivaju se zdravstvene nejednakosti. Navedene razlike mogu biti posljedica njihovog različitog socioekonomskog statusa ili pripadnosti određenom društvenom sloju i predstavljaju društveni problem u sustavu zdravstva. Zdravstvene nejednakosti treba promatrati u okviru šireg

društvenog konteksta jer obuhvaćaju širok spektar pitanja vezanih uz dostupnost zdravstvene zaštite, korištenje usluga, preventivne zaštite i sl.²⁰

U kontekstu zdravstvenog sustava najčešće se govori o komercijalizaciji, ona podrazumijeva uvođenje tržišnih načela ili načina poslovanja u određenu djelatnost. Kada se zdravstveni sustav komercijalizira prodaju se zdravstvene usluge, a građani postaju kupci tih usluga. Usljed tog procesa zdravstvena djelatnost prelazi u ruke trgovačkih društava kojima je primarni cilj zarada, dakle usmjerenost na profit koji zamjenjuje interes javnog zdravlja. Komercijalizacija zdravstvenog sustava može dodatno istaknuti zdravstvene nejednakosti jer se temelji na ostvarivanju profita, a osobito se odražava na pristup zdravstvenim uslugama za skupine društva koje su slabijeg socioekonomskog statusa. Negativni učinci komercijalizacije mogu se primijetiti i kroz ciljeve tog procesa. To uključuje interes za privlačenje većeg broja pacijenata, produženje trajanja liječenja i povećanu upotrebu zdravstvenih usluga. Ovo može dovesti do neželjenih posljedica, poput pretjerane uporabe usluga i produženog liječenja, kako bi se ostvarila veća zarada.²¹

Javni prijevoz ima ključnu ulogu u svakodnevnom životu građana i zajednice, a primarno osigurava pristupačnost i mobilnost unutar područja grada ili regije bez potrebe za posjedovanjem vlastitog prijevoznog sredstva. Cilj javnog prijevoza nije stvaranje profita, već zadovoljenje temeljnih potreba gradskog stanovništva te osiguravanje kontinuiteta.²² Javni prijevoz vrlo često nije dovoljno rasprostranjen niti cjenovno prihvatljiv, ruralna područja nemaju odgovarajuću prometnu infrastrukturu, a zbog trenda relokacije iz središta grada i starenja stanovništva općenito je otežana pokretljivost i uključenost u prometni sustav. Uz navedene izazove, smatra se da je izgradnja same prometne infrastrukture velik financijski izazov. Prema tradicionalnom pristupu, država povjerava izgradnju infrastrukture privatnom sektoru, a potom preuzima odgovornost održavanja i upravljanja prometom, a financiranje se ostvaruje porezima i naknadama za korištenje. Proces privatizacije se smatra jednim od mogućih rješenja za izazove u javnom prijevozu i javlja se u nekoliko oblika. Razlikujemo prodaju državnih poduzeća, privatizaciju infrastrukture (ili gradnje prometne infrastrukture od

²⁰ Miroslav Mastilica, Zdravstvene nejednakosti: društvena stratifikacija, zdravlje i zdravstvena zaštita (I.), Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 7. svibnja 1994., str. 164.

²¹ Dražen Gorjanski, Komercijalizacija zdravstva, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje - Područni ured Osijek, Jahr : Europski časopis za bioetiku, Vol. 1 No. 2, 2010.

²² Dragica Kemeter, Stanje u komunalnim djelatnostima, 2009., str. 484.

strane privatnog investitora, nakon čega investitor dobiva pravo na koncesiju), zatim ugovor s privatnim poduzetnikom o pružanju usluga i greenfield projekte (izgradnju i poslovanje financirane od strane privatnog sektora ili javno-privatnog partnerstva). Privatizacija može imati različite efekte na društvo, s jedne strane može donijeti veću učinkovitost i inovacije u javni sektor, ali može dovesti i do smanjene dostupnosti, nedostatne pristupačnosti i drugih potencijalno negativnih učinaka osobito za socijalno ugrožene skupine društva. Također, privatna poduzeća zastupaju financijske interese koji mogu biti suprotni javnom interesu.²³

4. Anketno istraživanje

Cilj istraživanja je ispitati stajalište građana o utjecaju privatizacije javnih službi na društvene nejednakosti, a obuhvaća javne usluge obrazovanja, zdravstvene usluge i usluge javnog prijevoza. Konkretno, može li privatizacija negativno ili pozitivno utjecati na javne usluge u navedenim sektorima uzimajući u obzir kriterije dostupnosti, pristupačnosti i kvalitete.

Za potrebe istraživanja provedena je internetska anketa putem Google obrasca, sastavljena od dvadeset pitanja, pri čemu je osam uvodnih pitanja te po četiri pitanja za usluge iz obrazovanja, zdravstva i javnog prijevoza. Prilikom formuliranja pitanja korišten je zatvoreni tip pitanja s ponuđenim odgovorima da/ne ili da/ne/nisam siguran/na. S obzirom na kompleksnost teme koja je predmet istraživanja pitanja su zatvorenog tipa kako bi se prikupila općenito stajališta građana o navedenoj temi. U anketu je uključen trideset i jedan sudionik, svi su punoljetni građani, različitih dobnih skupina. Istraživanjem se želi ispitati svijest građana o privatizaciji javnih službi te utvrditi smatraju li da je privatizacija doprinijela ili ograničila javne usluge s obzirom na kriterije dostupnosti, pristupačnosti, kvalitete i socijalne uključenosti.

Istraživanjem se želi pružiti uvid u perspektive građana prema utjecaju privatizacije javnih službi na društvene nejednakosti, a rezultati će pomoći u boljem razumijevanju teme i potreba građana prema tim javnim uslugama. Također, rezultati mogu pomoći kao smjernica za unaprjeđenje javnih usluga i razvoj budućih javnih politika.

²³ Pitanja i problemi u odvijanju prometa; Društveni trendovi i njihov utjecaj na promet; Prometne gužve i zagušenja; Održivi promet, Prirodoslovno-matematički fakultet u Zagrebu, ppt: https://www.pmf.unizg.hr/_download/repository/Prezentacija_9_i_10.pdf

4.1. Analiza uvodnog dijela ankete

Uvodni dio anketnog istraživanja sastoji se od osam pitanja, kojima su prikupljene opće demografske informacije o ispitanicima te o poznavanju pojmova privatizacije i društvenih nejednakosti. U istraživanju je sudjelovao trideset i jedan ispitanik, pri čemu je 64,5% ženske i 35,5% muške populacije. Ispitanici su također podijeljeni po dobnim skupinama, tako je da 68% ispitanika u skupini između 18 i 25 godina, 23% u dobi između 26 i 35, 3% ispitanika je u dobi između 36 i 45 godina te 6% u dobi od 46 do 59 godina. Ispitanicima je postavljeno i pitanje o mjestu stanovanja prema ponuđenim odgovorima ruralno/urbano te je 45% stanovnika ruralnih i 55% urbanih područja.

Tablica 4.1.1.

Analiza uvodnih pitanja ankete

PITANJA	DA	NE	NISAM SIGURAN/ A
Jeste li upoznati s privatizacijom javnih službi u Republici Hrvatskoj?	76,7%	6,7%	16,7%
Jeste li koristili neke privatizirane javne usluge?	54,8%	19,4%	25,8%
Smatrate li da privatizacija javnih usluga može utjecati na nejednakosti u društvu?	67,7%	16,1%	16,1%
Jeste li upoznati sa situacijama u kojima su određene skupine ljudi imale otežan pristup privatiziranim uslugama?	48,4%	32,3%	19,4%

Iz tablice 4.1.1. može se vidjeti kako je više od tri četvrtine ispitanika (76,6%) upoznato s pojmom privatizacije. Visok postotak upoznatosti pokazuje da je proces privatizacije široko prepoznat kao relevantna tema među građanima. Također, sam proces privatizacije osobito je obilježio razdoblje nakon 1990.-ih i to s četiri faze privatizacije te se istaknula kao bitna tema u javnosti. Premda je većina upoznata s tim pojmom, 6,7% ispitanika nije se susreo s pojmom privatizacije, a čak 16,7% ispitanika nije siguran, što pokazuje da nedostaje informiranosti za detaljnije razumijevanje ove pojave. O pitanju korištenja privatiziranih usluga, nešto više od polovice ispitanika (54,8%) izjasnilo se da je koristilo takve usluge, s druge strane 19,4% njih smatra da nije, a 25,8% nije sigurno. Ovi rezultati ukazuju na nedostatak transparentnosti i svijesti među građanima o privatizaciji. Čini se da informacije o procesima privatizacije nisu

u dovoljnoj mjeri predstavljene ili razumljive široj javnosti. Pogotovo je važno uzeti u obzir sektor telekomunikacija, gdje je Hrvatski Telekom nekada bio u vlasništvu države, dok danas veći dio vlasništva se nalazi u rukama privatnih investitora. Također, i bankarske usluge su bile predmet privatizacije, pri čemu je PBZ banka primjer uspješne privatizacije iz 1999. godine. Nadalje, dio prometne infrastrukture, uključujući koncesije za autoceste, privatiziran je putem modela javno-privatnog partnerstva. Prema tome, nedostatak informiranosti građana rezultirao je nepotpunim razumijevanjem privatiziranih usluga koje koriste u svakodnevnom životu.

Podaci iz tablice ukazuju i na značajnu raznolikost stavova i percepcija građana u vezi utjecaja privatizacije na društvene nejednakosti, kao i na njihovu upoznatost s poteškoćama u pristupu privatiziranim uslugama. Gotovo 68% ispitanika smatra da privatizacija može utjecati na društvene nejednakosti, a značajan je i podatak da skoro polovina ispitanika (48,4%) se susrela s otežanim pristupom privatiziranim javnim uslugama. Prema ovim podacima može se zaključiti da se pitanje društvenih nejednakosti smatra relevantnom pojavom i da postoji percepcija o privatizaciji kao pojavi koja je utjecala na temeljna načela javnih službi, kvalitete i jednakosti. Ovi podaci naglašavaju i važnost promišljanja o socijalnim učincima privatizacije i razvijanja odgovarajućih regulativa kojima će se očuvati pristup ključnim uslugama za sve građane. S druge strane, 16,1% ispitanika ne smatra da privatizacija može utjecati na društvene nejednakosti, a isti postotak nije siguran u povezanost te dvije pojave. Takvi podaci ukazuju da građani možda ne posjeduju dovoljno informacija ili nisu svjesni stvarnih promjena koje mogu nastati kao posljedica privatizacije. Pojedini možda nisu imali iskustva s negativnim aspektima privatizacije te svoju percepciju zapravo temelje na nedostatku osobnog iskustva. Također, određeni broj možda smatra da je uvođenje tržišnog pristupa u pružanje javnih usluga mogućnost postizanja ravnoteže te efikasnijih i kvalitetnijih usluga. Vjeruju da država može na odgovarajući način regulirati i kontrolirati privatne pružatelje kako bi se održala jednakost u pružanju usluga.

U anketi je postavljeno i pitanje *Kada birate između javnih usluga koje su u vlasništvu države i privatiziranih javnih usluga, koje biste više preferirali koristiti?* Odgovori su podijeljeni tako da je 41,9% građana istaknulo kako preferira usluge u vlasništvu države, a 58,1% preferira privatizirane usluge.

5. Analiza zdravstvenih usluga

Drugi dio anketnog istraživanja obuhvaća četiri pitanja koja se odnose na utjecaj privatizacije na pojave nejednakosti u zdravstvenom sustavu. Ispitivale su se varijable poput utjecaja na kvalitetu, dostupnost zdravstvenih usluga te socijalnu uključenost ranjivih skupina društva. Također se radi o zatvorenom tipu pitanja s ponuđenim odgovorima kako bi dobili opću percepciju stanovništva o povezanosti privatizacije i pojave društvenih nejednakosti.

Tablica 5.1. Analiza stavova o utjecaju privatizacije na nejednakosti u zdravstvenim uslugama

PITANJE	DA	NE	NISAM SIGURAN/NA
Jeste li koristili privatizirane zdravstvene usluge?	74,2%	25,8%	
Smatrate li da privatizacija zdravstvenih usluga doprinosi većoj kvaliteti? npr. veći broj usluga, smanjeno vrijeme čekanja	93,5%	/	6,5%
Smatrate li da privatizacija utječe na pristupačnost zdravstvenih usluga kroz cijene tih usluga?	80,6%	6,5%	12,9%
Smatrate li da privatizacija zdravstvenih usluga može negativno utjecati na pristup uslugama ranjivih skupina u društvu?	61,3%	25,8%	12,9%

Iz Tablice 5.1. možemo vidjeti da su gotovo tri četvrtine ispitanika (74,2%) koristile privatizirane zdravstvene usluge, dok 25,8% nije. Mišljenje je velike većine, njih čak 93,5%, da privatizacija doprinosi većoj kvaliteti zdravstvenih usluga, a preostali dio ispitanika, odnosno njih 6,5% nije siguran u to. Takva stajališta potencijalno mogu biti vezana uz nezadovoljstvo građana uslugama koje se osiguravaju od strane javne vlasti, ali i činjenicom da je 74,2% građana koristilo privatizirane zdravstvene usluge te svoje mišljenje temelji na osobnom iskustvu. Prema tome, može se zaključiti kako građani smatraju da su korisnici privatiziranih usluga u boljem položaju jer imaju pristup kvalitetnijim uslugama.

Ako govorimo o cijenama zdravstvenih usluga, važan korak je regulacija i u tu svrhu donesena je Odluka o usvajanju cjenika zdravstvenih usluga kojim se određuju najniže cijene rada privatnih liječnika. Postojanjem takvog cjenika osigurava se da cijene usluga privatnih liječnika ne budu previsoke, kako bi se štitila pristupačnost, no s druge strane za građane

slabijeg socioekonomskog statusa prihvatljivije su zdravstvene ustanove koje nisu usmjerene na profit i financiraju se iz državnog proračuna. Donošenjem cjenika koji ovjerava Hrvatska liječnička komora građanima se ulijeva povjerenje u uravnoteženost cijena tako da se njima osigurava pristupačnost i kvaliteta, kao temeljni prioriteti.²⁴ Prema anketnom istraživanju većina građana, njih 80,6%, smatra da cijene utječu na pristupačnost zdravstvenih usluga, dok s druge strane 6,5% se ne slaže s tim, a njih 12,9% nije sigurno u kauzalnu vezu cijena i pristupačnosti. Iz navedenih podataka možemo zaključiti da ispitanici razumiju potencijalne poteškoće s pristupačnošću zdravstvenih usluga uslijed privatizacije.

Gorjanski (2010.) naglašava kako privatizacija odnosno komercijalizacija zdravstvenog sustava se vrlo često prikazuje u negativnom svjetlu jer je vođena motivom profita. Potencijalno može staviti naglasak na generiranje prihoda, a time i postavljanje visokih cijena zdravstvenih usluga. To se može negativno odraziti na građane, posebno one s nižim prihodima, i učiniti da njihove usluge budu teže dostupne za njih. Rezultat je nejednak pristup zdravstvenim uslugama između različitih društvenih slojeva, što dovodi do situacije u kojoj samo oni s više financijskih resursa si mogu osigurati pristup takvim uslugama. Naglašava moguć nastanak paradoksa gdje pružatelji zdravstvenih usluga ovise o što većem broju korisnika kako bi ostvarili prihod, a to se suprotstavlja glavnim ciljevima unaprjeđenja zdravlja i pružanja jednake zdravstvene usluge za sve građane.

Nešto više od polovine ispitanika (61,3%) smatra da privatizacija može negativno utjecati na pristup uslugama ranjivih skupina društva, jedna četvrtina (25,8%) se ne slaže s tom tvrdnjom, a 12,9% njih nije siguran u takav potencijalni učinak privatizacije. Ovi rezultati upućuju na različitost stavova, koji proizlaze iz negativnih iskustava ili opažanja, ali drugi možda smatraju da privatni pružatelji mogu biti društveno odgovorni u pružanju takvih usluga, kako bi osigurali jednak pristup za sve.

6. Analiza usluga u obrazovanju

Treći dio anketnog istraživanja obuhvaća četiri pitanja koja se odnose na utjecaj privatizacije na pojave nejednakosti u uslugama obrazovanja. Ispitivale su se varijable poput utjecaja na

²⁴ ODLUKU O USVAJANJU CJENIKA ZDRAVSTVENIH USLUGA HRVATSKE LIJEČNIČKE KOMORE, objavljeno na oglasnoj ploči Hrvatske liječničke komore 20. srpnja 2022. godine.

kvalitetu, dostupnost te obrazovnu jednakost društva. Također se radi o zatvorenom tipu pitanja s ponuđenim odgovorima kako bi dobili opću percepciju stanovništva.

Tablica 6.1. Analiza stavova o utjecaju privatizacije na nejednakosti u uslugama obrazovanja

PITANJE	DA	NE	NISAM SIGURAN/NA
Jeste li koristili privatizirane usluge u obrazovanju?	32,3%	67,7%	
Smatrate li da privatizacija u obrazovanju dovodi do veće dostupnosti usluga?	54,8%	22,6%	22,6%
Smatrate li da privatizacija obrazovnih usluga dovodi do veće kvalitete obrazovanja?	35,5%	51,6%	12,9%
Smatrate li da privatizacija obrazovnih usluga utječe na obrazovnu jednakost društva?	41,9%	38,7%	19,4%

Prema rezultatima istraživanja, prikazanih u tablici 6.1., 32,3% ispitanika je koristilo privatizirane usluge u obrazovanju, a većina odnosno njih 67,7% nije. Na raznolikost odgovora vjerojatno utječe činjenica da je manji postotak onih koji svoje odgovore temelje na vlastitom iskustvu i informiranosti, dok će većina zasnivati odgovore na općim saznanjima i percepciji o privatizaciji u uslugama obrazovanja.

Ako govorimo o utjecaju privatizacije na dostupnost obrazovnih usluga, nešto više od polovine ispitanika, njih 54,8%, smatra privatizacija dovodi do veće dostupnosti, a preostali, u jednakom postotku (22,6%), smatraju da ne utječe ili nisu sigurni.

Ovi podaci ukazuju na percepciju da privatne obrazovne ustanove nude raznolike pedagoške pristupe i često dodatne opcije i mogućnosti u obrazovanju koje nisu dostupne u okviru javnog sustava obrazovanja. Rajić (2008.) govori o privatnim školama koje primjenjuju alternativne pedagoške pristupe poput "Korak po korak", waldorfska pedagogija i Montessori koncept. To su pristupi usmjereni na individualno učenje te razvoj samostalnosti i kreativnosti, a omogućuju roditeljima izbor škola koje pružaju dodatne opcije i raznolikost prilikom izbora. Ukupna razmatranja upućuju da privatne škole svojim raznolikim pedagoškim pristupima i slobodnijim modelom upravljanja mogu pružiti dodatne opcije za učenike, no javlja se pitanje njihove financijske pristupačnosti i stvarne dostupnosti za učenike različitih socioekonomskih skupina. U kontekstu visokog obrazovanja, promatrajući privatno Sveučilište VERN, ističe se njihova suradnja s različitim subjektima iz područja obrazovanja i gospodarstva, na temelju kojih prilagođavaju svoje obrazovne programe tržištu rada i trendovima na globalnoj razini. Njihova

prednost očituje se u dostupnosti studijskih programa poput "Cyber komunikacije i znanost o mreži", "Internet stvari" i "Transmedijska dramaturgija", koji predstavljaju primjer inovativnih i specijaliziranih studijskih programa. Dostupnost takvih programa ističe njihovu usklađenost sa suvremenim tehnološkim i društvenim trendovima. Iako nude raznovrsne studijske programe, treba uzeti u obzir financijske izazove dostupnosti, jer su cijene školarina izrazito visoke.

25

Prema podacima iz tablice, 35,5% građana smatra da privatizacija dovodi do veće kvalitete obrazovnih usluga, dok nešto više od pola ispitanika (51,6%) se ne slaže s tim, a njih 12,9% nije sigurno u povezanost privatizacije i veće kvalitete.

Portal EduCentar (2012.) proveo je istraživanje o kvaliteti obrazovanja na privatnim i javnim fakultetima. U istraživanju je sudjelovalo 800 studenata pri čemu je 61% njih studiralo na javnim, a 39% na privatnim fakultetima. Kao glavne razloge izbora svog studija, studenti javnih fakulteta ističu manjak financijskih resursa, uži izbor studijskih programa na privatnim fakultetima te smatraju da im diploma s javnog fakulteta osigurava prednost na tržištu rada u odnosu na studente s diplomama privatnih fakulteta. S druge strane, studenti privatnih fakulteta ističu kao glave razloge izbora svog studija bolju organiziranost, nastava u manjim grupama te individualan pristup studentima. Percepcija o kvaliteti studija je u većem postotku pozitivna kod studenta privatnih fakulteta. Oni izražavaju zadovoljstvo gotovo svim elementima studiranja, a posebno ističu zadovoljstvo dostupnih tehničkih pomagala (93%) te dobru komunikaciju s profesorima (92%). Također, 80% je istaknulo zadovoljstvo kvalitetom praktične nastave i pripreme za ulazak na tržište rada. U glavne nedostatke studiranja na privatnim fakultetima ističu visoke cijene školarina, nepriznavanje diploma od strane poslodavaca te predrasude s kojima se susreću zbog pohađanja privatnih studija.

Studenti javnih fakulteta izrazili su značajno manje zadovoljstvo kvalitetom svojih studija. Najveći broj studenata, njih 66%, izrazili su zadovoljstvo prostorijama održavanja predavanja, a 65% ističe dostupnost asistenata za konzultacije. S druge strane, samo 33% je izrazilo zadovoljstvo kvalitetom praktične nastave i pripreme za ulazak na tržište rada. Kao glavne

²⁵ Sveučilište VERN; Povijest i razvoj, Studijski programi, dostupno na internetskoj stranici: <https://vern.hr/o-vern/>

nedostatke naglašavaju premali broj profesora u odnosu na velik broj studenata te rijetke i tromje promjene u izboru kolegija i prilagodbe nastavnih programa s potrebama tržišta rada.²⁶ Prema rezultatima istraživanja 41,9% ispitanika smatra da privatizacija utječe na obrazovnu jednakost društva, 38,7% se ne slaže s tim, a 19,4% nije sigurno u takav utjecaj privatizacije. Rezultate možemo protumačiti kroz financijski aspekt, tako da ispitanici koji smatraju da privatizacija utječe na obrazovnu jednakost percipiraju usluge privatnog obrazovanja kao usluge ograničenog pristupa za osobe nižeg socioekonomskog statusa. Iz toga proizlazi da si određene privatne programe obrazovanja mogu priuštiti samo bogatiji slojevi društva, koji samim time imaju širi spektar izbora obrazovanja. S druge strane velik postotak ispitanika ne smatra da privatizacija utječe na obrazovne jednakosti. Takvo stajalište možda proizlazi iz percepcije o jednakosti kvalitete i privatnog i javnog obrazovanja, pa time ne dolazi do nejednakosti u pristupu obrazovanju. Gotovo jedna petina ispitanika (19,4%) izražava nesigurnost ili nedovoljnu informiranost u mogućim utjecajima na obrazovne jednakosti ili smatraju da se takav utjecaj može ostvariti ovisno o konkretnoj situaciji i okolnostima, bez uopćavanja.

Obrazovne nejednakosti možemo protumačiti i kroz prethodno navedeno istraživanje EduCentra. Prema istraživanju studenti smatraju da su diplome s javnih fakulteta od veće važnosti na tržištu rada od diplome privatnih fakulteta. To može stvoriti nejednakosti u pristupu zaposlenju kod budućih poslodavaca. Nadalje, uočava se prisutnost predrasude prema studentima koji pohađaju privatne fakultete, a i više od polovice ispitanika javnih fakulteta (52%) priznaje da ima predrasude prema kvaliteti studiranja na privatnim fakultetima. To se svakako može odraziti na njihovu konkurentnost na tržištu rada i prilike zaposlenja.

Koncept obrazovnih nejednakosti možemo nadopuniti stajalištem Kregara (2009.) koji govori o promjeni u percepciji visokog obrazovanja uslijed privatizacije. Naglašava da se usluge privatnih fakulteta sve češće promatraju kao proizvodi koji su prilagođeni tržištu i mogućnostima prodaje. Disfunkcionalni efekti privatizacije mogu ostaviti puno dublje socijalne i pedagoške posljedice, a i sama kvaliteta obrazovanja postaje upitna.

²⁶ Iznenađuje li vas ova statistika o javnim i privatnim fakultetima?

Autor: Poslovni.hr , 31. svibanj 2012., dostupno na: <https://www.poslovni.hr/vijesti/iznenauje-li-vas-ova-statistika-o-javnim-i-privatnim-fakultetima-206162>

7. Analiza usluga javnog prijevoza

Posljednji dio anketnog istraživanja odnosi se na ispitivanje stavova građana o utjecaju privatizacije na pojavu nejednakosti u uslugama javnog prijevoza. Istraživanje se provodilo kroz četiri pitanja, a vezana su uz utjecaj privatizacije na dostupnost, kvalitetu i socijalnu uključenost ranjivih skupina društva. Na temelju analize odgovora, koji su bili ponuđeni ispitanicima, nastoji se utvrditi opće mišljenje građana o pojavi nejednakosti s obzirom na gore navede varijable.

Tablica 7.1. Analiza stavova o utjecaju privatizacije na nejednakosti u uslugama javnog prijevoza

PITANJE	DA	NE	NISAM SIGURAN/NA
Koristite li usluge javnog prijevoza?	77,4%	22,6%	
Smatrate li da privatizacija povećava dostupnost usluga javnog prijevoza? npr. bolja prometna povezanost, učestalije linije	61,3%	19,4%	19,4%
Smatrate li da privatizacija javnog prijevoza doprinosi većoj kvaliteti usluge?	41,9%	38,7%	19,4%
Smatrate li da privatizacija javnog prijevoza dovodi do veće uključenosti ranjivih skupina društva?	26,7%	53,3%	20%

Prema podacima iz tablice 7.1. nešto više od tri četvrtine ispitanika (77,4%) su korisnici javnog prijevoza, a preostalih 22,6% nisu. Svoje percepcije o javnom prijevozu i njihovom utjecaju na društvo većina će temeljiti na osobnim iskustvima. Stav je 61,3% ispitanika da privatizacija povećava dostupnost usluga javnog prijevoza, preostalih 38,7% podijeljeno je u jednakom omjeru (19,4%) između odgovora ne i nisam siguran/na. Prema navedenim stajalištima može se zaključiti da je većina zadovoljna načinom organizacije i pružanja usluga prijevoza od strane privatnih trgovačkih društava. Ipak važno je istaknuti da je značajan broj onih koji nisu sigurni u veću dostupnost tih usluga zbog privatizacije. Ovo može ukazivati na negativna iskustva ispitanika, primjerice zbog smanjenja ili ukidanja određenih usluga prijevoza. Privatna trgovačka društva pružaju usluge javnog prijevoza u javnom interesu, no treba uzeti u obzir i

njihovu ekonomsku motivaciju. U određenim situacijama te usluge mogu biti prilagođene zadovoljavanju javnog interesa i profitabilnosti, a takav kompromis može utjecati na dostupnost usluga građanima.

Na pitanje povećava li privatizacija kvalitetu usluga javnog prijevoza 41,9% ispitanika je odgovorilo pozitivno, a moguće je da svoje stajalište temelje na uvjerenju da privatni sektor nudi inovacije, veću efikasnost i bolje upravljanje. S druge strane, preostalih 58,1% podijeljeni su tako da se 38,7% ne slaže s tim, a 19,4% nije sigurno u mogućnost veće kvalitete usluga zbog privatizacije. Rezultati jasno pokazuju podijeljenost stajališta, a to upućuje na potrebu dublje analize stanja u području javnog prijevoza i razvoja rješenja za postizanje veće kvalitete tih usluga.

Analizom rezultata utvrđeno je da 26,7% smatra da privatizacija doprinosi većoj uključenosti ranjivih skupina. Vrlo mala skupina ispitanika ima pozitivan stav koji se može temeljiti na pretpostavci da privatni pružatelji javnog prijevoza mogu ponuditi inovacije i prilagodbe koje bi bile korisne za ranjive skupine društva. S druge strane, više od pola ispitanika (53,3%) ne smatra da privatizacija dovodi do veće uključenosti, a takav stav upućuje na zanemarivanje socijalne dimenzije javnog prijevoza.

Kohezijska politika EU prepoznaje socijalne i prometne izazove te naglašava važnost integriranja socijalne dimenzije u prometne politike s posebnom pažnjom na ranjive skupine društva. Javni prijevoz ima ključnu ulogu u pristupu osnovnim uslugama, zapošljavanju i dr. društvenim odnosima. Postoje skupine društva koje se suočavaju s prometnim preprekama zbog starosti, nepovoljnog geografskog položaja i sl., a javni prijevoz bi trebao ispuniti potrebe mobilnosti onih u nepovoljnijem položaju.²⁷

Privatizacija odnosno koncesije u području javnog prijevoza vrlo su česta tema u brojnim gradovima u Hrvatskoj, a najčešće zbog negativnih aspekata koji utječu na život građana i njihov pristup tim uslugama.

Pitanje privatiziranog gradskog i međuzupanijskog prijevoza bilo je tema javnih tribina grada Samobora. Primarni cilj je bio, zajedno s okupljenim građanima i predstavnicima tvrtki Autoturist i Samoborček, utvrditi trenutno stanje javnog prijevoza i preporuke za pronalazak

²⁷ SOCIJALNA UKLJUČENOST U JAVNOM PRIJEVOZU EU-A (2015.), Glavna uprava za unutarnju politiku, Resorni odjel B: Strukturna i kohezijska politika: dostupno na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540351/IPOL_STU\(2015\)540351\(SUM01\)_HR.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/540351/IPOL_STU(2015)540351(SUM01)_HR.pdf)

rješenja nezadovoljnih putnika. Građani su najviše isticali neredovitost i izostanak prometnih linija, kao i prorijeđenost autobusnih polazaka u određenim satima kada je građanima to najpotrebnije za svakodnevne obaveze. Ukazali su i na problem neobaviještenosti o promjenama voznog reda te previsoke cijene prijevoznih karata za usluge koje su im pružene. Predstavnici prijevoznih tvrtki istaknuli su da svoje usluge pružaju bez dodatnih subvencija, što utječe na cijene karata, a osim toga pojedini polasci autobusa nisu bili ekonomski isplativi s obzirom na broj putnika. Kao potencijalna rješenja građani su istaknuli uvođenje učestalijih i usklađenijih polazaka te više stajališta kroz okolna sela. Na temelju provedenih javnih tribina može se zaključiti da su problemi u javnom prijevozu uzrokovali otežan pristup tim uslugama za većinu građana, a posebno onih koji stanuju u prigradskim i ruralnim mjestima.²⁸

Na području grada Karlovca građani su se također susreli s problemima u organizaciji i načinu funkcioniranja javnog gradskog prijevoza. Koncesionar javnog prijevoza bila je tvrtka Autotransport, za čije usluge su građani i vlast izražavali veliko nezadovoljstvo. Kako bi se osigurala održivost usluga grad je preuzeo na sebe financijski izazov sufinanciranja nerentabilnih linija prijevoza. Osim toga, problem su predstavljale i cijene jednokratnih karata, koje su te godine iznosile dvanaest kuna, što je bilo među najvišim cijenama u Hrvatskoj. Vlast je naglasila da koncesionar treba pružiti bolju uslugu, a posebno osigurati dovoljan broj prometnih linija za svakodnevni prijevoz radnika.²⁹

Prema podacima iz 2022., nakon provedenih zborova građana u Karlovcu, građani ponovno izražavaju nezadovoljstvo organizacijom prometovanja. Glavni nedostaci javnog prijevoza su bili neredoviti polasci i odlasci autobusa, a nastali su zbog problema s kojima se susrela tvrtka koja pruža usluge prijevoza. Postojale su prepreke u pronalasku dovoljnog broja vozača, a to se odrazilo na nedostatak prometnih linija ili kašnjenja. Navedeni problemi utjecali su na

²⁸ Muke po prijevozu, Autor: Edi Kirschenheuter, 7. prosinca 2022.
Dostupno na: <https://www.radiosamobor.hr/2022/12/07/muke-po-prijevozu/>

²⁹ Nezadovoljstvo javnim gradskim prijevozom u Karlovcu, 11.09.2018, Vedran Mihalić, dostupno na: <https://karlovacki.hr/nezadovoljstvo-javnim-gradskim-prijevozom-u-karlovcu/>

prisutnost i pravovremeni dolazak brojnih učenika na nastavu, ali i na svakodnevno funkcioniranje građana.³⁰

8. Interpretacija glavnih nalaza istraživanja u kontekstu teorijskog okvira

U nastavku će biti istaknute glavne prednosti i nedostaci procesa privatizacije te usporedba stajališta građana o utjecaju na društvene nejednakosti u skladu s teorijskim okvirom.

Anketno istraživanje je provedeno na uzorku od 31 ispitanika te treba naglasiti kako prikupljeni rezultati ne mogu biti u potpunosti pouzdani iz nekoliko razloga. S obzirom da nisu svi ispitanici upoznati s procesom privatizacije te nisu imali iskustvo kao korisnici privatiziranih usluga, njihova stajališta ne moraju nužno služiti za poopćavanje sa cijelom populacijom. Također, postoji i nedostatak informiranosti o određenim elementima, a važno je i naglasiti da su odgovori ispitanika podijeljeni. Neki odgovori su motivirani osobnim iskustvima, dok drugi odražavaju viđenje ispitanika temeljno na percepciji. Rezultati su korisni za razumijevanje stajališta građana, no prilikom donošenja zaključaka treba uzeti u obzir i ograničenja istraživanja.

Primjena privatizacije u javnim službama u Republici Hrvatskoj predstavlja iskorak u načinu pružanja ključnih javnih usluga za sve građane. Takva promjena implicira potencijalno smanjenje financijskog tereta za javni sektor te sudjelovanje građana u plaćanju privatiziranih usluga. Privatizacija ima određene učinke na pojavu društvenih nejednakosti, no donosi i određene prednosti u pružanju javnih usluga od strane privatnih subjekata.

Kroz različite modele privatizacije omogućava se korištenje resursa i ekspertize privatnog sektora, kao njihovih glavnih prednosti, radi unaprjeđenja kvalitete i dostupnosti javnih usluga. Uspješnost ovih modela leži u implementaciji inovacija i efikasnijih radnih procesa, što doprinosi ekonomskom razvoju i dobrobiti građana. Također, uključivanjem privatnih subjekata u pružanje javnih usluga otvara se mogućnost izbora za korisnike, dok se pružatelji

³⁰ Završili zborovi građana u Karlovcu, zahtjevi građana ugradit će se u proračun Grada, prvi projekt koji će realizirati obnova Mosta Rakovac, 29. listopada 2022., dostupno na: <https://trend.com.hr/2022/10/29/završili-zborovi-gradana-u-karlovcu-zahtjevi-gradana-ugradit-ce-se-u-proracun-grada-prvi-projekt-koji-ce-realizirati-obnova-mosta-rakovac/>

potiču na natjecanje kako bi privukli korisnike svojih usluga. U takvom okruženju teži se kontinuiranom unaprjeđenju kvalitete i prilagodbi tržišnim potrebama. No, svakako treba naglasiti i ulogu države koja putem regulacije utvrđuje odgovarajuće standarde za obavljanje privatiziranih usluga te zaštitu prava građana, kako bi se ostvarila ravnoteža između javnog i privatnih interesa.

Privatizacija uključuje i negativne implikacije koje se mogu odraziti na socijalnu stabilnost i ekonomsku jednakost građana. Tu možemo govoriti o povećanju naknada ili uvođenju novih za korištenje privatiziranih usluga. Građani slabijeg socioekonomskog statusa posebno mogu osjetiti takav financijski teret, a time se potencijalno produbljuju postojeće nejednakosti u društvu. Osim s financijskog aspekta, negativne strane privatizacije mogu se odraziti i na uravnoteženost pristupa i korištenja javnih usluga. U okviru javnih usluga ističu se načela univerzalne dostupnosti i kvalitete za sve građane, koja čine osnovu javnog sektora. No, ova načela mogu biti narušena ako privatni akteri usmjere svoje ciljeve na profit.

Također, kada privatni sektor preuzme kontrolu nad pružanjem usluga, moguće je smanjenje razine transparentnosti i društvene odgovornosti, a korisnici usluga mogu imati manju mogućnost utjecaja na pružanje i kvalitetu tih usluga. Još jedan izazov koji se veže uz privatizaciju je otpuštanje zaposlenika u javnom sektoru koji su prethodno bili odgovorni za pružanje tih usluga. Negativni učinci mogu biti posebno izraženi u situacijama gdje privatizacija dovodi do uspostave monopola ili ograničenog broja privatnih pružatelja. Nedostatak konkurencije može rezultirati nedostatnim naporima pružatelja usluga da održe visoku kvalitetu i dostupnost usluga, a građani se mogu suočiti s visokim cijenama i niskim standardima.

Rezultati istraživanja u zdravstvenim uslugama temelje se na odgovorima koji su većinski osnovani na osobnim iskustvima ispitanika, s obzirom da je gotovo tri četvrtine ispitanika koristilo privatizirane zdravstvene usluge. Preko 90% je izrazilo mišljenje da privatizacija doprinosi većoj kvaliteti usluga za građane, čime se potvrđuju teorijski utvrđene prednosti privatizacije o povećanju kvalitete. S druge strane potvrđuju se i određeni nedostaci privatizacije, jer 80% ispitanika smatra da cijene tih usluga utječu na pristupačnost. Također, 61% ispitanika je izrazio stajalište da privatizacija utječe na pristup uslugama ranjivih skupina društva, čime je pristupačnost uglavnom otežana za starije osobe i one slabijeg socioekonomskog statusa.

Rezultati ankete o obrazovnim uslugama temelje se uglavnom na percepciji ispitanika, jer je 67,7% izrazilo kako nisu koristili privatizirane usluge u obrazovanju. Stajalište o povećanju dostupnosti tih usluga uslijed privatizacije je prilično uravnoteženo jer nešto više od 50% smatra da dolazi do povećanja dostupnosti, a preostali ne. Tu vidimo da je korištenje prednosti privatnog sektora za dio ispitanika postiglo cilj veće dostupnosti usluga, a za druge pak nije. O pitanju povećanja kvalitete usluga 51,6% ispitanika teži negativnom stajalištu, a samo 35,5% smatra da dolazi do veće kvalitete. U usporedbi s istraživanjem EduCentra među studentima javnih i privatnih fakulteta, gotovo svi studenti privatnih studija izrazili su zadovoljstvo kvalitetom nastave i pristupom prema studentima. Tu uočavamo neslaganje u stavovima ispitanika i studenata privatnih fakulteta, koji potvrđuju prednost uvođenja privatnih subjekata u pružanje usluga u obrazovanju. Prema istom istraživanju studenti su izrazili nezadovoljstvo visokim cijenama školarine, što se može negativno odraziti na dostupnost i pristup tim uslugama za različite skupine građana.

Rezultati ankete o uslugama u javnom prijevozu upućuju na slaganje ispitanika o povećanju dostupnosti usluga uslijed privatizacije. Stajališta potvrđuju teorijske implikacije o korištenju prednosti privatnog sektora s ciljem povećanja dostupnosti. No, promatranjem primjera privatiziranog gradskog prijevoza u gradu Karlovcu i Samoboru ističe se problem neredovitosti i izostanaka prometnih linija. Time je značajno otežana mobilnost građana u svakodnevnom životu, a privatni prijevoznici ističu ekonomsku neisplativost pojedinih linija. Stajališta ispitanika potvrđuju negativne implikacije privatizacije u pitanju povećanja kvalitete, jer samo 41,9% smatra da dolazi do veće kvalitete usluga. Također, negativna su i stajališta prema postizanju veće uključenosti ranjivih skupina društva. To potvrđuju i primjeri u Karlovcu i Samoboru, gdje je posebno izražen problem pristupačnosti za stanovnike ruralnih područja, starije osobe i učenike. Pristup i resursi privatnih prijevoznika nisu uspjeli ostvariti glavne ciljeve privatizacije te su negativno utjecali na osnovna načela javnog sektora, univerzalnosti i kvalitete usluga.

9. Zaključak

Istraživanje je osvijetlilo slojevitost utjecaja privatizacije na društvene nejednakosti koji proizlaze iz procesa prijelaza ključnih društvenih usluga s javnog na privatni sektor. Analizom rezultata prepoznate su i prednosti i nedostaci koji oblikuju socioekonomsku dinamiku pružanja javnih usluga. Razmatranjem anketnog istraživanja i dostupnih podataka može se utvrditi sljedeće:

1. Prednosti privatizacije prema stajalištu ispitanika odražavaju se u većoj kvaliteti zdravstvenih usluga te u većoj dostupnosti usluga javnog prijevoza. Prema drugim podacima izraženo je stajalište o većoj kvaliteti usluga privatnog obrazovanja.
2. Nedostaci privatizacije prema stajalištu ispitanika odražavaju se u pristupu zdravstvenim uslugama, posebno za ranjive skupine društva. Također, smatraju i da uslijed privatizacije nije došlo do željenog povećanja kvalitete u uslugama obrazovanja i javnog prijevoza. Analize pojedinih gradova i njihovog javnog prijevoza potvrđuju negativne implikacije i upućuju na probleme u kvaliteti i dostupnosti tih usluga.
3. Društveni faktori kao što su ekonomski status, dob te mjesto stanovanja, posebno ruralna i manje pristupačna područja, povezani su s pristupom javnim uslugama. Često se naglašavaju razlike u financijskim resursima kao prepreka u korištenju privatiziranih usluga, primjerice visoke cijene školarina privatnog obrazovanja ili visoke cijene prijevoznih karata. Također i usluge javnog prijevoza vrlo često ne mogu zadovoljiti potrebe stanovništva zbog nedovoljne prometne povezanosti i učestalosti, što otežava svakodnevne aktivnosti odlazaka na posao, školu i druge društvene potrebe. To su situacije koje ističu društvene nejednakosti, a istovremeno se teži ravnoteži ekonomske isplativosti i ostvarivanju temeljnih načela javnih službi.

Oprečnost stavova ispitanika ističe složene učinke privatizacije, u određenim slučajevima donosi bolja rješenja i pristup u pružanju javnih usluga, no postoje i poteškoće u osiguravanju istih. Provedeno istraživanje, unatoč svojim ograničenjima, ukazuje na potrebu promišljanja prilikom implementacije privatizacije i njezine socijalne dimenzije.

LITERATURA:

1. Bijela knjiga Europske unije o službama od općeg interesa - prijevod, i. dio HRVATSKA JAVNA UPRAVA, god. 6. (2006.), br. 4.
2. Borković I., Upravno pravo, NN 2002.
3. Bošnjak Z., Filošević B., Hajdarović M., et. al. , Sociologija, dostupno na: <https://hr.izzi.digital/DOS/10959/10960.html>
4. Commission of the European Communities, Green paper on services of general interest, Brussels, 21.05.2003.
5. Đanić Čeko A., Prezentacije dr.sc. za predmete Upravno pravo i Upravno pravo - opći dio, dostupno na: <https://www.pravos.unios.hr/pravo-arhiva/katedra-upravnog-prava/predavanja>
6. Đerđa D., Ugovor o koncesiji, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, Hrvatska, Hrvatska i komparativna javna uprava : časopis za teoriju i praksu javne uprave, Vol. 6 No. 3, 2006.
7. Đulabić V., Mogućnosti i rizici primjene tržišnih instrumenata u javnoj upravi, 7. FORUM ZA JAVNU UPRAVU Friedrich Ebert Stiftung i Institut za javnu upravu, 2014.
8. Đulabić V. Promjene suvremenog javnog sektora, dostupno na: https://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/Djulabic_Promjene-javnog-sektora%5B1%5D.pdf
9. Đulabić V., Džinić J., Manojlović R., Utjecaj instrumenata javnog menadžmenta na odnose građana i uprave, 2017.
10. Gorjanski D., Komercijalizacija zdravstva, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje - Područni ured Osijek, Jahr : Europski časopis za bioetiku, Vol. 1 No. 2, 2010.
11. Gregurek M. Stupanj i učinci privatizacije, Izvorni znanstveni članak, Ekonomski pregled, Vol. 52 No. 1-2, 2001.
12. Kemeter D., Stanje u komunalnim djelatnostima, Stručni rad, Hrvatska i komparativna javna uprava : časopis za teoriju i praksu javne uprave, Vol. 9. No. 2., 2009.
13. Klarić M., Nikolić M., Ustrojstvo javnih službi u europskom pravnom poretku, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Vol. 48 No. 1, 2011.
14. Koprić I., Prilagodbe hrvatske javne uprave europskim standardima, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagreb, Zagreb, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, Vol. V No. 1, 2014.

15. Koprić I., Reforma javne uprave u Hrvatskoj: ni bolni rezovi ni postupne promjene – nužna je nova upravna paradigma, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Političke analize : tromjesečnik za hrvatsku i međunarodnu politiku, Vol. 7 No. 26, 2016.
16. Koprić I., Regulacija službi od općeg interesa, dostupno na: https://www.academia.edu/11381287/Regulacija_slu%C5%BEbi_od_op%C4%87eg_i_ntelesa
17. Kovačević B., Sociologija, Pravni fakultet-Centar za publikacije Banjaluka, 2006.
18. Krbec D., Privatne škole i obrazovna politika u Hrvatskoj, Fakultet ekonomije i turizma “Dr. Mijo Mirković” Sveučilišta u Rijeci, Revija za socijalnu politiku, Vol. 6 No. 3, 1999.
19. Kregar J., Komercijalizacija i privatizacija visokog obrazovanja, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Revija za socijalnu politiku, Vol. 16 No. 2, 2009.
20. Kuzelj V., Uloga javnih službi u konceptu socijalnih država nove Europe 21. Stoljeća, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Pravnik : časopis za pravna i društvena pitanja, Vol. 52 No. 104, 2018.
21. Mastilica M., Zdravstvene nejednakosti: društvena stratifikacija, zdravlje i zdravstvena zaštita (I.), Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 7. svibnja 1994.
22. Milutinović J., Zuković S., Odgojne i obrazovne tendencije: Privatne i alternativne škole, Department of Pedagogy, Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Croatian Journal of Education : Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje, Vol. 15 No. Sp.Ed.2, 2013.
23. Odbor za zapošljavanje i socijalna pitanja, Izvjestitelj: Javi López, IZVJEŠĆE o borbi protiv nejednakosti kao sredstvu za poticanje otvaranja radnih mjesta i rasta 30.10.2017 - (2016/2269(INI)) , Uspostava koordinacije europske politike za borbu protiv nejednakosti, dostupno na: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0340_HR.html
24. ODLUKU O USVAJANJU CJENIKA ZDRAVSTVENIH USLUGA HRVATSKE LIJEČNIČKE KOMORE, objavljeno na oglasnoj ploči Hrvatske liječničke komore 20. srpnja 2022. godine.
25. Pitanja i problemi u odvijanju prometa; Društveni trendovi i njihov utjecaj na promet; Prometne gužve i zagušenja; Održivi promet, Prirodoslovno-matematički fakultet u Zagrebu, ppt: https://www.pmf.unizg.hr/_download/repository/Prezentacija_9_i_10.pdf

26. Šokčević Š., Dugalić V., PRIVATIZACIJA DRUŠTVENOG / DRŽAVNOG VLASNIŠTVA – (NE)USPJELI TRANZICIJSKI PROCES? Socijalno-etička prosudba, Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Đakovo, Hrvatska, 2007.
27. Vrcelj S., Što školu čini školom; teorijski pristupi, koncepti i trendovi. Rijeka: Filozofski fakultet, Metodčki obzori : časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu, Vol. 15 No. 1 (28), 2020.
28. Zrinščak S., Kregar J., Grubišić K., et. al., Opća sociologija – s uvodom u sociologiju prava, Pravni fakultet u Zagrebu, 2020.

Pravni izvori:

1. Ustav Republike Hrvatske, NN 85/2010
2. Zakon o koncesijama NN 69/2017
3. Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju NN 80/13, 137/13, 98/19, 33/23
4. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi NN 87/2008
5. Zakon o suzbijanju diskriminacije NN 85/08, 112/12
6. Zakon o ustanovama NN 76/93, 29/97, 47/99, 35/08, 127/19, 151/22
7. Zakon o zaštiti prava pacijenata NN 169/04, 37/08

Internetski izvori

1. Iznenaduje li vas ova statistika o javnim i privatnim fakultetima? Autor: Poslovni.hr , 31. svibanj 2012., dostupno na: <https://www.poslovni.hr/vijesti/iznenaduje-li-vas-ova-statistika-o-javnim-i-privatnim-fakultetima-206162>
2. Muke po prijevozu, Autor: Edi Kirschenheuter, 7. prosinca 2022. Dostupno na: <https://www.radiosamobor.hr/2022/12/07/muke-po-prijevozu/>
3. Nezadovoljstvo javnim gradskim prijevozom u Karlovcu, 11.09.2018, Vedran Mihalić, dostupno na: <https://karlovacki.hr/nezadovoljstvo-javnim-gradskim-prijevozom-u-karlovcu>
4. Sveučilište VERN; Povijest i razvoj, Studijski programi, dostupno na internetskoj stranici: <https://vern.hr/o-vernu/>
5. Završili zborovi građana u Karlovcu, zahtjevi građana ugradit će se u proračun Grada, prvi projekt koji će realizirati obnova Mosta Rakovac, 29. listopada 2022., dostupno na: <https://trend.com.hr/2022/10/29/završili-zborovi-gradana-u-karlovcu-zahtjevi-gradana-ugradit-ce-se-u-proracun-grada-prvi-projekt-koji-ce-realizirati-obnova-mosta-rakovac/>

Popis tablica

1. Tablica 2.2.1. Stavovi hrvatske javnosti o privatizaciji (do 2000. godine)
2. Tablica 4.1.1. Analiza uvodnih pitanja ankete
3. Tablica 5.1. Analiza stavova o utjecaju privatizacije na nejednakosti u zdravstvenim uslugama
4. Tablica 6.1. Analiza stavova o utjecaju privatizacije na nejednakosti u uslugama obrazovanja
5. Tablica 7.1. Analiza stavova o utjecaju privatizacije na nejednakosti u uslugama javnog prijevoza

Anketni upitnik

Privatizacija i društvene nejednakosti

Istraživanje o mišljenjima građana o utjecaju privatizacije u javnim službama (obrazovanju, zdravstvu i javnom prijevozu) na nejednakosti u društvu.

Odaberite Vaš spol:

- Muško
- Žensko

Koliko imate godina?

- 18-25
- 26-35
- 36-45
- 46-59
- 60+

Odaberite mjesto stanovanja:

- Ruralno
- Urbano

Jeste li upoznati s privatizacijom javnih službi u Republici Hrvatskoj?

- Da
- Ne
- Nisam siguran/na

Jeste li koristili neke privatizirane javne usluge?

- Da
- Ne
- Nisam siguran/na

Smatrate li da privatizacija javnih usluga može utjecati na nejednakosti u društvu?

- Da
- Ne
- Nisam siguran/na

Jeste li upoznati sa situacijama u kojima su određene skupine ljudi imale otežan pristup privatiziranim uslugama?

- Da
- Ne
- Nisam siguran/na

Kada birate između javnih usluga koje su u vlasništvu države i privatiziranih javnih usluga, koje biste više preferirali koristiti?

- U vlasništvu države
- Privatizirane

Privatizacija javnih usluga u obrazovanju

Jeste li koristili privatizirane usluge u obrazovanju?

- Da
- Ne

Smatrate li da privatizacija u obrazovanju dovodi do veće dostupnosti usluga?

- Da
- Ne
- Nisam siguran/na

Smatrate li da privatizacija obrazovnih usluga dovodi do veće kvalitete obrazovanja?

- Da
- Ne
- Nisam siguran/na

Smatrate li da privatizacija obrazovnih usluga utječe na obrazovnu jednakost društva?

- Da
- Ne
- Nisam siguran/na

Privatizacija javnih usluga u zdravstvu

Jeste li koristili privatizirane zdravstvene usluge?

- Da
- Ne

Smatrate li da privatizacija zdravstvenih usluga doprinosi većoj kvaliteti? npr. veći broj usluga, smanjeno vrijeme čekanja

- Da
- Ne
- Nisam siguran/na

Smatrate li da privatizacija utječe na pristupačnost zdravstvenih usluga kroz cijene tih usluga?

- Da
- Ne
- Nisam siguran/na

Smatrate li da privatizacija zdravstvenih usluga može negativno utjecati na pristup uslugama ranjivih skupina u društvu?

- Da
- Ne
- Nisam siguran/na

Privatizacija usluga javnog prijevoza

Koristite li usluge javnog prijevoza?

- Da
- Ne

Smatrate li da privatizacija povećava dostupnost usluga javnog prijevoza? npr. bolja prometna povezanost, učestalije linije

- Da
- Ne
- Nisam siguran/na

Smatrate li da privatizacija javnog prijevoza doprinosi većoj kvaliteti usluge?

- Da
- Ne
- Nisam siguran/na

Smatrate li da privatizacija javnog prijevoza dovodi do veće uključenosti ranjivih skupina društva?

- Da
- Ne
- Nisam siguran/na

,